

Denizli Vali Recep Yazıcıoğlu (İncilipınar) Parkının Evrensel Tasarım ve Planlama Bağlamında Değerlendirilmesi

Mustafa SEÇME^{1*}, Volkan KÜÇÜK^{2*}

ORCID 1: 0000-0002-4603-1879

ORCID 2: 0000-0002-8245-1686

¹ Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı, 32262, Isparta, Türkiye.

² Süleyman Demirel Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı, 32262, Isparta, Türkiye.

* e-mail: mustafasecmepm@gmail.com

Öz

Kent parklarının planlama ve tasarımlarının evrenselliği büyük önem taşımaktadır. Bu çalışma kent parklarının kullanımında insanların karşılaştığı sorunların altını çizmeyi ve bu sorunlara evrensel planlama ve tasarım bağlamında çözüm sunmayı hedeflemiştir. Bu çalışmasının ana materyalini; Denizli İli İncilipınar Mahallesi sınırları içerisinde yer alan Vali Recep Yazıcıoğlu Parkı oluşturmaktadır. Yapılan bu çalışmada Vali Recep Yazıcıoğlu Parkı ve konu ile ilgili literatürler (tezler, kitaplar, makaleler, projeler, çalışmalar, internet siteleri vb.) araştırılmıştır. Arazi gözlem ve ölçümler yapılarak dış mekân için düzenlenmiş unsurların (girişler, rampalar, merdivenler, yürüme yolları, vb.) ulusal ve uluslararası standartlara olan uygunlukları analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Evrensel tasarım, İncilipınar parkı, planlama ve tasarım.

Denizli Governor Recep Yazıcıoğlu (İncilipınar) Examined in the Context of Park Planning and Desing of Universal

Abstract

The universality of the planning and design of city parks is of great importance. This study aimed to underline the problems faced by people in the use of city parks and to offer solutions to these problems in the context of universal planning and design. The main material of this work; The Governor Recep Yazıcıoğlu Park, located within the borders of Denizli Province İncilipınar District. In this study, Governor Recep Yazıcıoğlu Park and related literatures (theses, books, articles, projects, studies, websites etc.) were investigated. Compliance of the elements (entrances, ramps, stairs, walkways, etc.) arranged for the outdoor area with national and international standards were analyzed by making land observations and measurements.

Keywords: Universal design, İncilipınar park, planning and design.

Atıf: Seçme, M. ve Küçük, V. (2020). Denizli Vali Recep Yazıcıoğlu (İncilipınar) Parkının Evrensel Tasarım ve Planlama Bağlamında Değerlendirilmesi. *Mimarlık Bilimleri ve Uygulamaları Dergisi*, 5(1), 93-107.

DOI: [10.30785/mbud.667598](https://doi.org/10.30785/mbud.667598)

1. Giriş

Kentsel yapılar tarihsel süreç içerisinde sürekli gelişen bir yaşam alanı olmuştur. Kentlerde kamusal değerdeki mekânları, kent içinde yaşayan insanların sosyal ve kültürel açıdan ilişkilerini yoğun bir biçimde gerçekleştirdiği önemli alanlardır. Kentlerin gelişimleri içerisinde bulundurduğu toplumların karakterize özellikleri ile doğrudan ilgilidir. Kent içerisinde yaşayan insanların istekleri ve ihtiyaçları doğrultusunda kentler şekillenmektedir. Kentin yaşam standartlarının iyileştirilmesi ise kent içerisinde yaşayan nüfusun dil, din, ırk, yaş, cinsiyet, fiziksel ve kültürel özellikleri ayrımı yapılmadan herkese yönelik ortak bir mekân oluşturulmasıyla gerçekleşebilir. Bu mekânların oluşumu evrensel tasarım ilkeleri ışığında gerçekleşmelidir.

Şehirler, toplumların yanı sıra bireylerin birlikte yaşadığı yerlerdir. Şehirlerin oluşumunda önemli bir faktör olarak bilinen halka açık alanlar, farklı toplumsal kategorize, kültürel özellikteki bireylerin birlikte, her bireyin iç dünyasını ortaya çıkararak yeni fikirler ve bu fikirleri görme fırsatı yaratan yerlerdir (Erdönmez, 2005). Mekân, kişilerin karşılaştığı, objelerle ve objeler ile arasındaki mesafelerinin ve münasebetlerinin üç boyutlu bir anlamı olarak aktarılır ve boş alanları hesaba katılarak kamusal açık alanlarda bir tamlik yaratmanın gerekliliği belirtilmektedir (Erdönmez ve Akı, 2005).

Şehirler aynı zamanda toplumsal bir yapının ve insanların insancıl gereksinimlerinin karşılanması ve insanlara en iyi yaşam şartlarının sağlanmasına yönelik işlevsel bir bütündür. Kentte sosyal mesafeler en aza inerken, ilişki yoğunlukları en aza ulaşır. Kent bir kamusal yapı kazanır. Kentleşme olgusu nüfusa bağlı bir büyüme, ekonomik, sosyal ve kültürel yapıda sürekli bir değişimin ve devingenliğin ifadesidir. Kentleşme aynı zamanda kentin fiziksel alanının sınırlarının sürekli büyümesinin bir ifadesidir. Kentleşme, etkisini sadece içine tanımlanmış kentsel ortam değil, bütün kırsal hinterlandında da gösterir. Kentleşme ve kent oluşumu tamamlandıktan sonra, politik ve ekonomik gücün merkezi haline gelir ve tarımsal ya da kırsal oluşuma bakmaksızın tüm toplumu etkiler. Kent parkları şehrin çeşitli semtlerine ve etrafına yapılmış; faydalanacak kişilerin aktif ve pasif eğlencelerine imkân sağlayan sosyal alanlardır. Kentsel parklarda peyzajda kullanılan canlı ve canlı olmayan nesnelere aşağıdaki gibi gösterilebilir. Her türlü bina, teras, havuz, pergola, bahçe duvarları, yürüyüş yolları, merdivenler, çocuk oyun alanları, köprüler vb. tesisler cansız malzemelerden oluşmaktadır. Peyzaj tasarımlarının en önemli unsuru kuşkusuz canlı malzeme olarak kabul edilen yeşil örtülerdir. Ağaçlar ve çalılar en hacimli canlı malzemelerdir (Akduman, 2012).

20. yüzyılın ikinci kısmından itibaren dünya nüfusunda engelli insanların oranı hızlı bir artış göstermiştir. Bu oranın artmasıyla birlikte, insanların engelliler ile ilgili farkındalıkları artmıştır. Bu farkındalıkla birlikte birçok dünya ülkesinde araştırma, inceleme, analiz ve geliştirme çalışmaları yapılmıştır. Bu çalışmalarla birlikte sorunun önlenmesi ve sorun ortaya çıktıktan sonraki süreçte oluşan ihtiyaçların karşılanması ile alakalı politikalar üretilmeye başlanmıştır. Sorunun güncel tutulması içinde medya ve kitlelerin iletişim araçları sayesinde konuya özen ve önem gösterilmesi sağlanmaya çalışılmaktadır.

Engelli kişiler toplumun ayrıştırmaz bir bütünü ve herhangi bir kişi gibi, topluluk hayatının içerisinde yer alma ve bu alanda yaşama hakkı olan bireylerdir. Erişilebilir ve erişilebilir bir ortamın prensiplerini gerçekleştirmek, aynı zamanda her düzeyde ve her bir insana sorumluluk getirir. Yasalar ve finansal sistemler yardımcı olur ancak başarılı bir sonuç planlamacıların, tasarımcıların, üreticilerin, yöneticilerin ve diğer profesyonel grupların becerilerine bağlıdır (Thiberg, 1996).

Ülkemizde yapılan gözlemler, fiziksel çevrenin engellilerin kolayca taşınmasını ve kullanılmasını zorlaştıran ve hatta engelliliğe neden olan mimari engellerle dolu olduğunu göstermektedir. Engelli insanlar için yapılan çalışmalar, engelsiz, erişilebilir ve tüm bireyler için kullanılabilir ortak bir fiziksel ortam yaratmanın, engelli insanlarla birlikte bağımsız ve özgürce yaşamaları için doğru çözüm olduğunu göstermektedir (Bekiroğlu, 2002).

Engellilerin topluma katılımının önündeki en büyük engel ulaşım ve fiziksel çevre sorunlarıdır. Engelli insanların fiziksel ortamı, fiziksel işlev bozuklukları ve sınırlamaları nedeniyle büyük önem taşımaktadır. Yollar, kaldırımlar, kamu binaları, parklar ve bahçeler, okullar, konutlar, ulaşım araçları ve diğer birçok fiziksel çevre unsurları, engellilerin topluma katılımına ciddi bir engel oluşturmaktadır (Karataş, 1998).

1.1. Kentsel Açık ve Yeşil Alan Kavramı

Bir kentin fiziksel olarak yapısını genel anlam itibarıyla kütle ve boşlukların ilişkilerinin bütünü oluşturur. Kütleleri, kentsel yapılar: boşlukları ise ulaşım hatları, açık ve yeşil alanlar oluşturur. Açık alanlar genel anlam itibarıyla insanların hayatlarını sürdürdükleri, kapalı alanların dışında kalan, kentin içerisinde bulunan veya kentin dışında bulunan yapılaşmanın bulunmadığı boş alanlardır. Kentsel açık ve yeşil alan kavramlarından;

Öztaş'a göre yaşadığımız şehirler sadece insanların konut ihtiyaçlarını karşılayan yapılardan oluşmamaktadır. Bir şehrin fiziksel yapısı kitleler ve boşluklardan oluşur. Kentsel örüntü hava kütlelerini ortaya koyan yapılar; açık ve yeşil alanlar ile ulaşım ağındaki yaya yolları, otoyollar, bulvarlar, tramvaylar, trolleybüsler ve demiryolları boşlukları oluşturmaktadır (Öztaş, 1991).

Kentsel açık alanlar hayvanlar ve bitkiler için yaşam alanı sağlayarak onların korunmasına ve muhafaza edilmesine imkân tanımaktadır. Kentlerin gelen nüfus ile birlikte büyümesiyle yerleşim alanları canlıların yaşam alanlarında bölünmelere ve parçalanmalara yol açabilmektedir. Bu yüzden, yeşil alanlar, parklar, yeşil yollar gibi kentsel açık alanlar yaban hayatı için yaşam alanları sunmakta ve yaban hayatının güvenli geçiş yapmasına katkıda bulunmaktadır. Ayrıca, kentsel açık alanlar bitkilerin ve ağaçların yetişmesine olanak sağlamakta, bitki ve ağaçlarda kentlerde hava kontrolünü sağlayıp ve kalitesini artırmakta, rüzgârın olumsuz etkilerini azaltmakta ve gölgelik alanlar sağlamaktadır (Anonymous, 2013).

Kentsel açık ve yeşil alanlar kent bünyesinde birçok işlevi bir arada gerçekleştirdiği için ve fonksiyonel olarak geniş bir yelpazeye sahip olduklarından dolayı bu kentsel açık ve yeşil alanlarla ilgili işlev ve fonksiyonlarına dayalı olarak sınıflandırmalar yapılabilmektedir. Açık ve yeşil alanlar, kent içerisindeki kullanımına, algılanışlarına, kullanıcıların çeşitliliğine, topografik yapısına ve alanın ölçülerine göre sınıflandırılabilir.

Kentsel açık alanlar ve kentsel yeşil alanlar; üstlendiği rekreasyon işlevlerine göre parklar, özel amaçlı park ve bahçeler, spor alanları, çocuk oyun alanları, doğal ve yarı doğal alanlar ve kent içi diğer açık ve yeşil alanlar olarak sınıflandırılabilirler (Aydemir, 2004).

1.2. Kent Parkları

Günümüzde yoğun bir kent hayatı içerisinde yaşayan insanlar, yaşadıkları kentlerin onlara sundukları yaşamın çevresinde hayatlarını sürdürmek zorunda kalmaktadırlar. Bulduğumuz yüzyıl Türkiye'sinde daha yaşanabilir kentler oluşturma çalışmaları ve çabaları giderek artmaktadır. Geçmiş zamana göre, kentsel olguları kullanıcı olan kesim, gerekse bu kentlerin yönetici kesimi kentsel yaşam alanlarının kalitesini artırılmasında açık yeşil alanların öneminin farkına vardığını söyleyebiliriz. Özellikle kentlerde yerel yönetimlerin bu konularda kişi başına düşen yeşil alan miktarının artırılmasına yönelik çabaları hız kazanmıştır. Kent parkları şehrin çevresinde en iyi bilinen ve kullanılan sosyal açıdan önemi yüksek açık yeşil alanlardır. Bu alanlarla ilgili birçok tanımlama yapılabilir.

Kent parkları, tüm şehre hizmet eden şehir parklarıdır. Nüfusun büyüklüğüne göre değişse de 40-400 hektar arasında değişebilir. Şehir parkının etki alanı 3200-4000 m arasındadır. Bu alanlara erişim 30-60 dakikalık yürüme mesafesindedir ve motorlu araçlar 5-20 km uzaklıktadır. Şehir parkının planlanmasında tesislerin inşasında temel alınacak önlemler, hizmet verecek kişi sayısı, arazinin büyüklüğü ve morfolojik yapısıdır (Dil, 2004).

Kentsel parklar genellikle kentsel yerleşim merkezi bulunan, görsel şehrin bir parçası ve bölge parklarından daha büyük alanlardır. İnsanların günlük kullanım için kolayca ulaşabileceği, bireysel veya grup eylemlerine izin veren yerlerdir (Lynch, 1981).

Kent parkları, karmaşık şehir içi oluşumlar içerisinde, şehirleşmeye koşul olarak gelişen ayrılmış tabiat ve insan ilişkilerinin tekrardan oluşturulmasına pek çok önemli ve çeşitli görevler eklenmiş kamu hizmet alanlarıdır. Kent yerleşimleri içerisinde genellikle merkezi alanlara yerleşen, görsel açıdan da şehrin bir kısmı haline gelen alanlardır (Oğuz, 1998).

Bir kent parkı, mahalle parkında bulunan niteliklerden farklı olarak, spor alanları, gölet, büyük su alanları, hayvanat bahçesi, restaurant, seyir terasları, küçük köyler, piknik alanları, kamp alanları, arazi alanlar vb. elemanları bulundurabilir (Zaloglu, 2006). Buna ek olarak, kentsel parklar mahalle parklarından daha geniş bir alana sahip olmalı, tüm cinsiyet ve yaşlardaki sağlıklı veya engelli bireyler için erişilebilir ve kullanılabilir alanlar olmalı ve mahalle parklarında bulunmayan işlevleri içermelidir.

Şekil 1’de görülen Vali Recep Yazıcıoğlu Parkı’nın oyun grubunun bir kısmıdır. Parkta hizmet ve faaliyetlerin çeşitliliği ve kalitesi parkın büyüklüğüne göre değişir (Dil, 2004).

Her yaş grubu farklı amaçlar için kentsel parklar kullanır. Bu nedenle, kent parkları tasarlarken tüm hedef grupların rekreasyon ihtiyaçları dikkate alınmalıdır (Chiesura, 2004).

Şekil 1. Vali Recep Yazıcıoğlu Parkı Görüntüsü

1.3. Evrensel Tasarım ve Planlama Kavramı

Genel olarak tasarım ve planlamacılar insanların ortalama yetilerine göre tasarım yapmaktadırlar. Aynı mantık ile tasarım prensip ve standartları ortalama insanların özelliklerine göre ve kadın-erkek olarak oluşturulmuştur. Ancak kabul etmeli ki her insan ortalamadan az ya da çok farklıdır. İnsanların görme yetileri, hareket kabiliyetleri, işitme yetenekleri ve bedensel ölçüleri açısından farklılık gösterebilir. İnsanların kas kuvvetleri, fiziksel olarak dayanıklılıkları ve zihinsel farkındalıkları gibi özellikleri de farklılık gösterir. Yaşlılık, hareket kabiliyetini kısıtlayan rahatsızlıklar, geçici sakatlık durumları, hamilelik gibi nedenler ile hareket yeteneklerini kısıtlanan kişiler. Doğuştan ya da sonradan hareket kabiliyetlerini yüksek ölçüde kaybetmiş kişilerin yanı sıra, destek bastonları, yürüteç ya da tekerlekli sandalye gibi yardımcı öğeler ile yaşama tutunan kişiler, yaşadıkları çevre içerisinde birbirlerinden farklı bir şekilde kullanım olanaklarına ihtiyaç duymaktadırlar. Bu konuya birde çocukları kattığımızda nedenli geniş bir çeşitlilik ile tasarımcıların çalışmalarını yürütmeleri gerektiğini anlayabiliriz. Genel olarak, bütün bireylerin fiziksel ve zihinsel yapıları, yetenekleri birbirlerinden farklıdır. Bu bağlamda bir tasarım yapılacağına içerisinde bulunduğumuz çevreyi ve tüm farklılıklarına ortak bir çözüm olacak tasarım şeklidir evrensel tasarım.

Son yıllarda, birçok dünya ülkesinde; çevresel planlamalarda, hizmet ve ürün olarak yasal düzenlemeler de 'evrensel tasarım' kavramını kullanmaktadır. Evrensel tasarımın özü, farklı etnik kökenden, farklı yöreden, kadın ve erkek, yaşlı, genç ve çocukları, farklı fiziksel ve kültürel farklılıklarına karşın ortak bir çözümün üretilmesi ve tasarlanmasıdır. Mümkün olduğunca insanların ekstra çaba harcamadan ve özel çözümlere gerek kalmaksızın ortaklaşa çözümlerin üretildiği, erişim kolaylıkları ve kullanımlarda seçim özgürlüğü sunmalıdır. Ayrıca algılanabilirliği yüksek, güven veren ve nitelikli çevreleri oluşturma evrensel tasarımın başlıca hedefleridir.

Mekân düzenlemelerinde, bu ilkelere uygun olarak, onu kullanacak sağlıklı bireylerin veya engellilerin ihtiyaçlarını karşılamak için çevre koşullarına uygun tasarımlar oluşturulmalıdır. Başka bir deyişle, bireylerin çevre ve mekândan bekledikleri özellikleri kullanıcı gereksinimleri olarak değerlendirmek ve bir alanda olması gereken nitelikleri belirlemek gerekir. Bu niteliklerdeki eksiklikler kullanıcı için rahatsızlığa neden olur ve tasarlanan alanın kullanımı bozulur (Bekiroğlu 2002).

Wolfgang'ın (2001) açıklamasında; "Başarılı evrensel tasarım herkes içindir" fikri, sadece bir bölüme önem vermek yerine tasarım iyi tasarım kavramına dayanmaktadır. Bu görüşe göre, tasarımın hedef kitlesi her zaman geniş tutulmalı, herkese bu yönde ulaşılmalı ve aynı başarı oranına ulaşılmalıdır. Evrensel Tasarım, her birey için erişilebilir, okunabilir, güvenli, yeterli, rahat ve bağımsız, her yaş ve cinsiyete uyum sağlayan yaşam alanları yaratmayı amaçlayan, herhangi bir alışma süreci veya bir uzmanlık ihtiyacı gerekmeksizin tüm insanlar tarafından en ideal, en geniş ortam kullanımını sağlamak üzere tasarlanmıştır.

"Evrensel Tasarım", ürünlerin, çevrenin, programların ve hizmetlerin, özel bir ek tasarım veya düzenlemeye gerek kalmadan herkes tarafından mümkün olduğunca kullanılmak üzere tasarlandığı anlamına gelir. "Evrensel Tasarım", gerekirse bazı engelli grupları için yardımcı cihazların tasarlanması gerekliliğini dışlamaz (Milletlerarası Sözleşme, 2009, 14, 07).

1.3.1. Evrensel tasarım ilkeleri

Evrensel tasarım ilkeleri 7 başlık altında toplanmıştır.

- **Eşit Kullanım Prensi:** Yapılan tasarımlar tüm bireylerin kullanabileceği şekilde tasarlanmalıdır. Bireylerin eşit şekilde kullanımı sağlanmalıdır. Kullanıcı bireyler arasında ayırım yapılmamalı, bireylere ayrıcalık olmamalıdır. Tüm kullanıcılar için eşit güvenlik sağlanmalı ve önem gösterilmelidir.
- **Kullanımda Esneklik Prensi:** Kullanımda esneklik prensibi, kullanıcı bireylerin kişisel tercihleri, yeti veya yetenekleri doğrultusunda tasarımı kullanabilmeleridir.
- **Basit ve Sezgisel Kullanım Prensi:** Kullanıcı bireylerin, kolaylıkla kullanabileceği, algılaması basit olan tasarımların yapılmasıdır. Yapılan tasarımlar karmaşık değil sade ve yalın olmalıdır.
- **Algılanabilir Bilgilendirme Prensi:** Kullanıcı bireylerin duyuşsal yetenek ve özelliklerine bakılmaksızın bilginin etkili bir biçimde bireye aktarılabilmesidir. Tüm kullanıcı bireyler tasarımdan gerekli olan bilgiyi tam olarak alabilmeli ve bilgi tüm kullanıcı bireyler tarafından aynı şekilde algılanabilmelidir.
- **Tasarımda Hata Payı Prensi:** Yapılan evrensel tasarım, kullanacak olan tüm bireyleri olabilecek tehlike ve kazalardan korumalıdır. Oluşabilecek kazaların sonuçlarını da minimuma indirebilmelidir.
- **Düşük Fiziksel Güç Harcanması Prensi:** Kullanıcı bireylerin rahatça kullanabildikleri ve en az seviyede yoruldukları ürün veya mekânlardır. Kullanıcı bireylerin fiziksel kullanımına uygun olarak tasarlanmalıdır.
- **Yaklaşım ve Kullanım İçin Boyut ve Mekân Sağlanması Prensi:** Kullanıcı bireylerin vücut ölçüleri, duruş şekilleri ve hareket biçimlerine uygun kullanım alanları oluşturulmalıdır. Yardım alarak ulaşılabilirlik sağlayan kullanıcı bireyler için yeterli alanlar oluşturulmalıdır. Bu ilkeler evrensel tasarım kavramını anlayabilmek için tasarımcılara yol göstermektedir. Evrensel tasarımı benimseyen tasarımcılar bu ilkeler rehberliğinde daha sağlıklı çalışmalar yapacaklardır.

2. Materyal ve Yöntem

2.1. Materyal

Yapılan bu çalışmanın ana materyalini, Denizli kentinin Büyükşehir Belediyesi alan ve sorumluluk bölgesinde yer alan Vali Recep Yazıcıoğlu Parkı oluşturmaktadır. Çalışma konusuyla ve alanla ilgili literatür taramaları (tezler, kitaplar, makaleler, internet siteleri vb.), resmi kurumlardan (belediye vb.)

alınan harita vb., Denizli Büyükşehir Belediyesi Park ve Bahçeler Müdürlüğü ile yapılan görüşmeler, çalışma alanı olarak seçilen Vali Recep Yazıcıoğlu Parkı'nın tasarımı, içerisinde yer alan donatı elemanları ve bitkisel peyzaj çalışması üzerine yapılan gözlemler sonucunda elde edilen fotoğraflar ve oluşturulan gözlem formları çalışmanın materyallerini oluşturmaktadır.

Çalışma kapsamında, yardımcı materyal olarak yazım aşamasında 'Microsoft Office' programları, uydu görüntülerinin elde edilmesinde 'Google Earth' programından, fotoğraflama materyali olarak da 'iPhone 7' cep telefonundan yararlanılmıştır.

2.1.1. Vali Recep Yazıcıoğlu parkı

Denizli kentinin Büyükşehir Belediyesine bağlı olan İncilipınar Mahallesi'nde yer alan Vali Recep Yazıcıoğlu Parkı Zübeyde Hanım Caddesinde yer almaktadır (Şekil 2). Yapımı 2006 yılında bitirilmiş ve halka sunulmuş olan Vali Recep Yazıcıoğlu Parkı, 174.000 m² lik bir alana sahiptir. İçerisinde bulundurduğu kullanım çeşitliliği, farklı yaş gruplarından kullanıcıya hitap etmesi, kolay ulaşım imkânları ile erişilebilir olması ve parkın mevcut büyüklüğünden kaynaklı ziyaretçi sayısı çok yükündür. Evlendirme Dairesi Binası, seminer, kongre, sergi ve fuar gibi alanların bulunması ve birçok etkinliğe ev sahipliği yapması da tercih sebebinin arttırmaktadır.

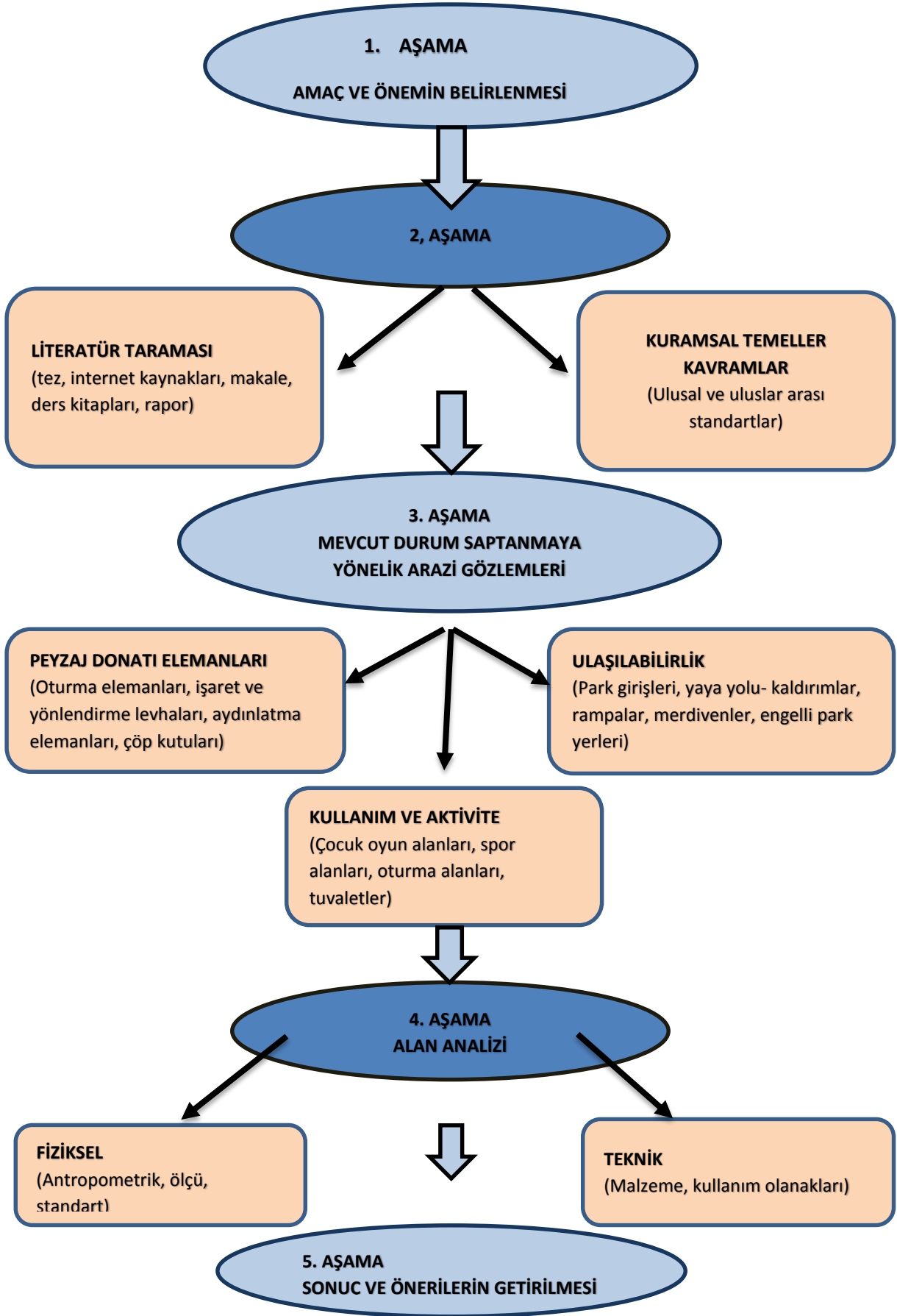
Şekil 2. Vali Recep Yazıcıoğlu Parkı Uydu Görüntüsü

İncilipınar parkının sahip olduğu yapısal peyzaj alanları; Yaya yolları, otoparklar, büfe, spor alanları, meydanlar, çocuk oyun alanları, piknik alanı, çay bahçesi, teras alanı, rölyefler ve Türk devlet liderlerinin anıtlarıdır.

2.2. Yöntem

Bu çalışma literatür tarama, araştırma, gözlem, analiz ve değerlendirme aşamalarından oluşmaktadır. Çalışmanın ilk aşamasında araştırma alanı belirlenmiştir. Alan belirlendikten sonra çalışma konusuyla ilgili yayımlanmış kitap, tez, makale, bildiri gibi yazılı kaynaklar ve ilgili internet siteleri araştırılarak literatür taraması yapılmıştır.

Alan ile ilgili mevcut durum saptanması, ulaşılabilirlik (park giriş, yaya yolu, kaldırımlar, rampalar merdivenler) belirlenmiştir. Daha sonra araştırma alanı Vali Recep Yazıcıoğlu Parkı içerisinde bulunan bütün fiziksel tasarım elemanları (banklar, çöp kutuları, aydınlatma elemanları, piknik masaları, yer döşemeleri vb.) fotoğraflama yolu ile belirlenmiştir. Parklar içerisinde yer alan donatı elemanlarının tamamı gözlenmiş çalışma materyali olarak belirlenmiştir. Gözlemlerin sonucu çizelge oluşturularak incelenmiştir ve evrensel tasarım ve planlama ilkeleri ile karşılaştırılmış, standartlara uygunluk dereceleri belirlenmiştir (Şekil 3).

Şekil 3. Çalışma akış diyagramı

3. Bulgular ve Tartışma

Çalışma alanı Vali Recep Yazıcıoğlu Parkı'nın evrensel planlama ve tasarıma uygunluğu açısından irdelenmesine ilişkin bulgular 5 kategoride sınıflandırılmıştır (Çizelge 1).

3.1. Ulaşılabilirliğe İlişkin Bulgular

3.1.1. Park girişleri

Vali Recep Yazıcıoğlu Parkına altı kapıdan giriş sağlanmaktadır. Kapılardan üç tanesi ana giriş kapısı 3 tanesi de ara giriş olarak verilmiştir. Parkın girişlerinde kullanım alanları için kroki bulunmamaktadır. Engelli bireyler için kabartmalı harflerle hazırlanması gereken alan kullanım rehberi de parkta yer almamaktadır.

3.1.2. Yaya yolu ve kaldırımlar

Vali Recep Yazıcıoğlu Parkı eğimli bir alan üzerine kurulmuştur ve kot farklılığı fazladır. Alanda ana yollar ve ara yollar bulunmaktadır. Park ziyaretçilerinin yürüyüş yapabilmeleri için bir yürüyüş parkuru oluşturulmuştur. Bu yürüyüş parkuru parkın çevresini dolaşacak şekilde düzenlenmiştir. Ana yollar genellikle traverten mermer ve parke taşı ara yollar kayrak taşı ve renkli betonla döşenmiştir. Parkta bulunan bir diğer geçiş meydanında ise yine zeminle zıt renkte beton taş plaklar kullanılarak farklı formlar verilmiştir. Vali Recep Yazıcıoğlu Parkının ana kapılarından girildiğinde ziyaretçileri büyük bir meydan karşılamaktadır. Alanda engelli bireylerin yönlendirilmesi için kullanılan kılavuz yüzey bulunmamaktadır.

Ana yaya yolları genellikle 6m genişliğindedir. Yaya yolları kenarlarında bordür kullanılmamıştır. Farklı renkli beton taş plaklar ile sınır etkisi yaratılmıştır. Yeşil alanlarla aynı kotta bitirildiğinden herhangi bir sorun teşkil etmemektedir. Parkta bulunan yürüyüş parkurunun genişliği 180 cm olarak ölçülmüştür. Diğer yollara göre daha yumuşak malzeme olan epdm kullanılmıştır. Zeminde bireyleri yönlendirecek semboller ve işaretler kullanılmıştır. Yürüyüş parkuru üzerinde insanları engelleyecek duba mevcuttur. Bu durum engelli bireylerin algılarını yanıltıp kazaya sebep olabilir.

Kullanım alanlarını birbirine bağlayan yaya yolları genellikle kayrak taşlarla döşenmiştir. Alan genelinde bu yollardaki minimum ölçü 160 cm'dir. Zeminde meydana gelen bozulmalardan dolayı kırılan yerler bulunmaktadır. Döşeme geçişlerinde kot farklılığının bulunduğu ve döşemenin amaçsız şekilde bir anda kesildiği bölgeler bulunmaktadır. Döşeme bozukluğu ve kot farklılığından dolayı yaşlıların, bebek arabası ile dolaşan ebeveynlerin, görme engelli ve tekerlekli sandalye kullanan engelli bireylerin bu alan da sıkıntı yaşamaları öngörülmektedir.

3.1.3. Rampalar

Vali Recep Yazıcıoğlu Parkı eğimli bir alan üzerine yapılmış olup tekerlekli sandalye kullanan bireyler için uygun bulunmamıştır. Alanda rampa çıkan yollar fazla olup rampaların eğimleri standartlara uygun yapılmamıştır. Park içerisinde bulunan rampaların eğimleri genellikle %25'dir. Alanda eğimi %10 olan tek rampa bulunmaktadır. Ayrıca rampaların eni dar olduğundan yanına güvenlik arttırıcı korkuluklar kullanılmalıdır. Bazı rampaların zemin malzemesi kaymayı önleyici şekilde yapılmamıştır. Alanda birbiriyle kesişen ve engelli bireyler için tehlike arz eden tasarım hatası olan rampalarda bulunmaktadır.

3.1.4. Merdivenler

Vali Recep Yazıcıoğlu Parkı'nda ana girişlerde ve park içi gölet çevresinde merdivenler yer almaktadır. Merdivenlerin basamak yükseklikleri 20 cm'dir. Parkın ana girişlerinde kullanılan merdivenlerde zemin dış etkilere dayanıklı ve kaymayı önleyici şekilde yapılmıştır fakat merdivenlerde kaymaz şeritler bulunmamaktadır. Ayrıca görme engellilerin erişimini kolaylaştırmak için kullanılan kılavuz yüzey de yer almamaktadır.

3.1.5. Engelliler için park yerleri

Vali Recep Yazıcıoğlu Parkı'nda bir adet açık otopark yer almaktadır. Bu otoparkta 1 adet engelli araç yeri bulunmaktadır. Engelli kullanıcılar için ayrılan park yeri ise alanın giriş kısmına yakın mesafededir. Park yerleri yol çizgi boyası ile boyanmamış ve semboller yardımıyla yönlendirme yapılmamıştır.

Otoparkta engelli kullanıcı için ayrılan alan tabela ile gösterilmiş yol çizgi boyası ile boyanmamıştır. Engelli kullanıcının araçtan indikten sonra rahat hareket edebilmesi için gerekli alan da ayrılmamıştır. Park alanı engelli olmayan kullanıcılar tarafından kullanılmaktadır.

3.2. Peyzaj Donatı Elemanlarına İlişkin Bulgular

3.2.1. Oturma elemanları

Vali Recep Yazıcıoğlu Parkı'nda oturma elemanı olarak banklar, kamelyalar, piknik masaları ve beton duvar üzerine ahşap latalar ile cepler kullanılmıştır. Alanda yeterli miktarda oturma elemanı bulunmaktadır. Parkta kullanılan banklar standartlara uygun olarak tasarlanmıştır. Malzeme olarak metal bacaklar üzeri ahşap ve beton duvar üzerine ahşap latalar döşenmiştir. Oturma elemanları yolun emniyet kısımlarına monte edildiği için çocukların ve engellilerin yürüyüşüne engel teşkil etmemektedir.

3.2.2. İşaret ve yönlendirme levhaları

Vali Recep Yazıcıoğlu Parkı işaret ve yönlendirme levhaları bakımından çok zayıf kalmıştır. Alanda gölet çevresinde bulunan levhalar, yürüme parkurunda bulunan semboller ve parktaki alanların kullanımına yönelik birkaç uyarı levhası bulunmaktadır. Onun dışında otopark alanında ve engelli kullanım alanında, aktivite alanlarının kullanımına yönelik kullanılan semboller, park girişlerinde bulunan park kullanım krokileri yer almamaktadır. Kullanılan semboller ve renkler standartlara uygundur.

Parkin içinde Büyükşehir Belediyesi tarafından yapılan köpek gezdirme alanı bulunmaktadır. Bu alanda alan kullanımına yönelik uyarı levhaları mevcuttur. Köpek gezdirme alanında köpeklerin dışkılarının atılabilmesi için kutular yapılmıştır. Kutular, üzerine yapılan renkli uyarı levhaları ile alanı kullananların dikkatini çekmektedir. İşaret ve yönlendirme levhalarının kullanım özelliklerinden en önemlisi kolay görülebilir, net ve dikkat çekici noktalarda bulunması gerektiğidir. Yürüyüş parkurunda alan kullanımına yönelik ve yürüme mesafesini gösteren tabela ve levhalar bulunmaktadır.

3.2.3. Aydınlatma elemanları

Vali Recep Yazıcıoğlu Parkı'nda bulunan aydınlatma elemanları yol kenarlarında karşılıklı olup yayaların yürütmesine engel teşkil etmeyecek şekilde yerleştirilmiştir. Aydınlatma direklerinin arası yaklaşık 15 metredir. Park alanı gece aydınlık olduğu için aydınlatma elemanları yeterli görülmüştür. Aydınlatma elemanlarının çevresinde görme engellilerin algılayabileceği herhangi bir pay bırakılmadığı için bu açıdan eksikliği vardır. Ağaç altlarında renkli, dikkat çekici spot ışıklar kullanılarak alanda görsel efekt sağlanmıştır.

3.2.4. Çöp kutuları

Vali Recep Yazıcıoğlu Parkı'nda iki farklı çöp kutusu kullanılmıştır. Döküm malzemeler kullanılmış ve beton zemin üzerine montaj edilmiştir. Alanda yeterli sayıda çöp kovası mevcuttur. Alan kullanıcılarını rahatsız etmeyecek şekilde yerleştirilmiş olup, engelli bireylerin kullanımı içinde uygun tasarım ve yüksekliktedir.

3.3. Kullanım ve Aktivite Alanlarına İlişkin Bulgular

3.3.1. Çocuk oyun alanları

Vali Recep Yazıcıoğlu Parkı'nda 3 adet çocuk oyun alanı bulunmaktadır. Çocuk oyun alanlarının iki tanesinin zemini kauçuk bir tanesinin de kum zemindir. Çocuk oyun alanların etrafı farklı ebatlardaki kütükler ile sınırlandırılmıştır. Çocuk oyun alanlarında engellilere yönelik hiçbir şey bulunmamaktadır.

Çocuk oyun alanı yürüyüş yoluna göre daha yüksekte olup, giriş kısımlarında kot farklılığı vardır. Engelli bireylerin kullanabileceği bir tane rampa olup eğimi fazla ve kullanıma çok uygun görülmemiştir. Çocuk oyun alanı yapılırken engelli bireyler düşünülmemiştir. Çocuk oyun grubunun bir kısmında da alfabe, renkler ve sayıların yer aldığı çocuklar için eğitici-öğretici olan alan bulunmaktadır.

3.3.2. Spor alanları

Vali Recep Yazıcıoğlu Parkı'nda 1 adet tenis sahası, 2 adet basketbol sahası, 1 adet futbol sahası ve fitness alanları bulunmaktadır. Sahaların kapı girişlerinde engelliler için rampa yapılmış ancak rampanın eğimi fazla olduğu için yardım almadan giriş yapabilmemesi zordur. Engelli bireylerin kullanımına uygun görülmemiştir. Parkta iki çeşit spor alanı bulunmaktadır. Parkta renkli beton üzerine yerleştirilen fitness grubu ve toprak alan üzerine yerleştirilen ahşap grup yer almaktadır. Yapılan gözlemler sonucu ahşap grubu kullanan çok az birey vardır. Metal fitness grubunu kullanan birey sayısı fazla olup, alanda sadece bir takım fitness grubu olduğu için yeterli gelmemektedir.

3.3.3. Oturma alanları

Vali Recep Yazıcıoğlu Parkı'nın belli bir bölümünde beton derzli kayrak döşeme ile cepler oluşturularak üzerlerine ahşap latalar yerleştirilmiştir. Bu cepler yürüyüş yolunun kotundan yüksek olduğu için engelli bireyler uygun değildir. Parkın içinde küçük bir piknik alanı bulunmaktadır. Alandaki piknik masaları eskimiş durumda ve alana yeterli gelmemektedir. Bakımsız bir piknik alanıdır. Alanın en yüksek kot farkının olduğu tepesinde seyir alanı olarak oturma alanı yapılmıştır. Alanda çocuk oyun alanının yanında bulunan, ailecek vakit geçirilebilecek çay bahçesi yer almaktadır.

3.3.4. Tuvaletler

Park içerisinde 2 adet tuvalet bulunmaktadır. Bu tuvaletlerden bir tanesinde engelli tuvaleti yer almaktadır. Engelli tuvaleti bayan ve erkek olarak ayrılmamış ortak kullanım alanı olarak yapılmıştır. Tekerlekli sandalye kullanıcıların zorlanmayacağı şekilde yürüyüş alanı ile aynı kotta bulunmaktadır. Tuvalet girişlerinde gerekli semboller ile yönlendirmeler mevcuttur.

3.4. Çevreleme Elemanları

3.4.1. Bitkilendirme

Vali Recep Yazıcıoğlu Parkı'nda bitkiler yeşil alanlara, yol kenarlarına ve sert zeminleri yumuşatmak amacıyla bazı bölgelerine dikilmiştir. Alanda en çok kullanılan bitki türleri çit bitkileri, geniş taç yapan ağaçlar, palmiyeler ve su kıyısı bitkileridir. Alanda sert zeminlerin fazla olduğu bölgelerde çim tepeleri yapılarak alan yumuşatılmış ve görsellik artırılarak güzelleştirilmiştir.

Parkın girişlerinde farklı türdeki çalı grupları ile görsel zenginlik yakalanmış aynı zamanda bordür etkisi de yaratılmıştır. Oturma elemanlarının çevrelerinde yapraklı geniş tepe çapı yapan ağaçlarla güneşli ve sıcak günler için gölgeleme yapılmıştır. Bitkilerde renk ve doku zıtlıklarından da yararlanılmıştır. Sert zeminde kullanılan ağaçların tümünün dibi kapatılmamıştır ve bu durum engelliler için farklı sonuçlara yol açabilir.

3.4.2. Sınırlayıcılar

Parkın dış çevreleme sınır elemanını korkuluklar sağlamaktadır. Park içinde yer alan köpek gezdirme alanının çevresi panel çit ile sınırlandırılmıştır. Türk devlet liderlerinin anıtlarının çevresi ferforje ile köprü ve göletin çevresi ise ahşap latalarla sınırlandırılmıştır.

Çizelge 1. Engelli bireylerin parkları kullanım standartları ve araştırma bulguları

		STANDARTLAR	BULGULAR	
ULAŞILABİLİRLİK	Yaya Yolu ve Kaldırımlar	Genişlik	En az 150 cm, en ideal 200 cm	Meydanlar: 1500 cm Ana Yollar: 600 cm Ara Yollar: 160 cm Yürüyüş Yolu: 180 cm
		Emniyet Şeridi	Net genişliğe ilaveten mülkiyet yanında en az 25 cm, bordür taşı tarafında bordür taşı dahil emniyet şeridi: 50 cm'dir. Kaldırım genişliğine ve yol gruplarına mülkiyet sırasında 50 cm, bordür taşı tarafında 120 cm kadar olabilir.	Bordür taşı zeminle aynı kotta kullanılmıştır.
		Eğim	Özellikle tekerlekli sandalye kullanıcıları için eğim %2'den fazla olmamalıdır.	Rampalardaki eğimler genellikle %25'tir.
		Malzeme	Kaymayı önleyici ve dolaşmayı kolaylaştırıcı olmalı, yollardaki basamak vb. yol sathındaki yer altı tesisatı rögar kapakları çıkıntı oluşturmamalı, ani seviye değişiklikleri olmamalı; sürekli veya aynı seviyede zemin oluşturulmamalıdır. Hissedilebilir kılavuz izleri 60 cm genişliğinde, yaya hareketine paralel ve basit şekilde yerleştirilmelidir. Yaya yolu rengine zıt bir renkte olmalıdır.	Meydanlar: Traverten mermer Ana Yollar: Parke taş Ara Yollar: Kayrak taşı Yürüyüş Yolu: Kauçuk zemin Zıt renkler ile yönlendirme kolaylaştırılmıştır. Hissedilebilir kılavuz izler bulunmamaktadır.
		Genişlik	Düz rampalarda: 90 cm 90 derece dönüşlü rampalarda: 140 cm 180 derece dönüşlü rampalarda: 90 cm BM (2004).	Rampa genişliği: 100 cm
	Rampalar	Bordür ve Küpeşte	Dış mekânlardaki küpeşterler, emniyet bakımından rampa başlangıç ve bitiminde 45 cm daha devam etmelidir. 20 cm yüksekten fazla bir kot farkında rampanın bir veya iki tarafına küpeşte yapılmalıdır. Tekerlekli sandalye kullanan engelliler için koruma bordürü yüksekliği: min.5 cm	Bordür ve küpeşte kullanılmamıştır.
		Eğim	Döşeme seviyesinden 2 cm'den daha fazla bir kot farkı varsa rampa düşünülmalıdır. Rampa uzunlukları 10 metreye kadar olan rampaların eğimi en fazla %8'dir.	Rampalardaki eğimler genellikle %25'tir.
		Malzeme	Rampaların yüzeyleri sert, stabil, kaymaz ve çok az pürüzlü malzeme ile kaplanmalıdır. Yüzeydeki pürüzlülük yüksekliklerinde 2 cm'den büyük farklılık olmamalıdır. Görme engelliler için rampaların başında ve sonunda 1,5 m uzunluğunda düz ve farklı dokuda bir alan bulunmalıdır.	Rampaların malzemesi kaymaz granit parke ve kayrak taşıdır.
		Genişlik	Maksimum bir riht yüksekliği: 15 cm Merdivenlerde temiz genişlik küpeşteden küpeşteye: min. 180 cm	Riht- basamak genişliği 20 cm'dir. Hissedilebilir şerit bulunmamaktadır.
		Malzeme	Hissedilebilir yüzey, ilk basamaktan hemen önce başlamalı, merdiven bitiminde ise merdiven genişliği kadar boşluktan sonra yer almalıdır.	
ULAŞILABİLİRLİK	Merdivenler	Malzeme	Hissedilebilir yüzeyler renk ve doku bakımından farklı olmalıdır. Merdivenlerde pürüzlü, kaymayı önleyen kaplama kullanılmalıdır. Basamak ve rihtler aynı renkte olmalı ve basamak uçlarına 2,5 cm eninde koruyucu kaymaz bir şerit çıkıntı yapmayacak şekilde yerleştirilmelidir. Merdiven boyunca küpeşte monte edilmelidir.	Riht ve basamaklarda aynı malzemeler kullanılmıştır. Kaydırmaz şerit hiçbirinde bulunmamaktadır. Küpeşte bulunmamaktadır.
		Genişlik	Engelliler için düzenlenmiş bir park yerinin en az genişliği: 3,6 m, tavsiye edilen genişlik: 3,9 m Park yeri ile park ettikten sonra gidilecek alan arasındaki mesafe: max. 25 m, tercihen 10 m'dir. Tekerlekli sandalye için iki park yeri arasındaki genişlik: 1,2 m.	Parka erişim mesafeleri 25 m'nin altındadır. Araç yerleri bölünmemiştir.

PEYZAJ DONATI ELEMANLARI

İşaret ve Yönlendirme Elemanları

Aydınlatma Elemanları

Çöp Kovaları

Tuvaletler

PEYZAJ DONATI ELEMANLARI

Malzeme	Otopark zemini, ıslak veya kuru iken kaymaz ve sert malzemeden olmalıdır. Park yerleri, uluslararası engelli işareti ve sarı çizgi zeminde, bir levha ile düşeyde engellilere tahsis edildiği belirtilerek başka araçların kullanması önlenmelidir.	Otoparklar beton zemin üzerindedir. Sarı çizgiler ve semboller kullanılmıştır.
	Bankın zeminden yüksekliği: 45 cm Sırt yaslama yerinin yüksekliği: 70 cm Dinlenme yerlerinde oturma bankının yanında tekerlekli sandalyeler için bırakılacak alan: 1,2 m Oturma bankları arası: 100 m - 200 m Dinlenme alanlarındaki masaların yüksekliği: 75-90 cm Tekerlekli sandalyenin masaya erişimi için masa altındaki derinlik: min. 60 cm	İki çeşit bank bulunmaktadır. Bankın zeminden yüksekliği: 45 cm Sırt yaslama yerinin yüksekliği: 70 cm Dinlenme yerlerinde oturma bankının yanında tekerlekli sandalyeler için bırakılacak alan: 1,2 m'den fazladır. Dinlenme alanlarındaki masaların yüksekliği: 70 cm Tekerlekli sandalyelerin masaya erişimi için boşluk yoktur.
Genişlik	Yaya yolunda hareket yönünde engel teşkil etmeyecek şekilde yerleştirilmelidir. Şehir mobilyalarının kenarları yuvarlatılmış olmalıdır. Baş kurtarma mesafesi 2,2 m'den yüksek yapılmalıdır. Kent mobilyaları da alanla zıt renklerle kullanılarak tasarlanmalıdır. Yüzey kaplamalarında doku farklılaşması oluşturulup zıt renkler kullanılmalıdır.	Tüm kriterlere uygun kullanılmışlardır.
	Engeller etrafında görme engelliler için dokunulur ve kontrast renkli işaretler yapılması gerekiyorsa bunların yükseklikleri: min. 70 cm Baş kurtarma mesafesi: 2,2 m'den yüksektir.	Görme engelliler için yapılan bir çalışma yoktur.
Malzeme	Kolay görülebilecek yerlere yerleştirilmeli, net olmalı, tutarlı ve eksiksiz, kolay anlaşılır mesajlar taşımalıdır. Zemini ile zıt renkte olmalıdır. Uluslararası standartlarda; emniyet ve güvenlik için yeşil/beyaz, uyarı ve tehlike riski için sarı/siyah, yasaklama, durma, tehlike ve acil durumları bildirmek için kırmızı/beyaz, bilgilendirme için mavi/beyaz renkler belirlenmiştir. İşaretlerde uluslararası semboller kullanılmalıdır.	Alandaki işaret ve yönlendirmeler yetersizdir.
	Ana yolların aydınlatmasında aydınlık alanın profili; Genişlik: minimum 150 cm Yükseklik: 230 cm	Genişlik: 70 cm Yükseklik: 550 cm
Malzeme	Sabit elemanlar kullanılarak planlanmalıdır. Engelli kişiler tarafından fark edilebilmeleri açısından, kaldırım kotundan 0.10 m yüksekteki bir platform üzerinde konumlanmalıdır. (BM, 2004)	Sabit elemanlar kullanılarak döküm malzeme kullanılmıştır. Kaldırım kotundan düşük olacak şekilde monte edilmiştir.
	Yaya kaldırımı kenarında bordür taşına uzaklığı: min. 40 cm Yüksekliği: min. 90 cm, max. 1,2 m	Bordür taşına merkezden uzaklığı: 45 cm yüksekliği: 80cm
Malzeme	Çöp kutuları renkleri ile dikkat çekici ve yanmaz malzeme olmalıdır. Bedensel engellilerin kullanım rahatlığı için kapağı kolayca açılabilir olmalıdır.	Tüm kriterlere uygun kullanılmışlardır.
	Kadın ve erkek için ayrı ayrı en az 2 adet engelliler için özel olarak düzenlenmiş tuvalet bulunmalıdır. Engelli tuvaletinin kapısı kolay açılabilir, geniş, temiz açıklığı en az 85 cm olmalı, kapı dışarıya açılan veya sürme kapı olarak düzenlenmelidir. Tekerlekli sandalyeli bireyin rahat kullanacağı tuvalet kabininin boyutları: 220 cm x 220 cm Tuvalet kabini: min. 150 cm x 150 cm	Engelli bireyler için ortak kullanım 1 adet tuvalet yapılmıştır. Tuvalet kabini boyutları: 150 cm x 150 cm
Malzeme	Kapı yanında bir butonla tuvaletin girilmez veya boş olduğu ışıklı, sesli ve yazılı uyarılarla belirtilmeli, bu bilgilendirme işareti veya ses sinyali kapı üzerinde görülebilir bir yerde olmalıdır. Gerektiğinde dışarıdan yardım istenebilmesi için içeride yardım butonu bulunmalıdır.	Kriterlere uygun yapılmamıştır.

4. Sonuç ve Öneriler

Dış mekânda yer alan rekreasyon alanlarından kent parkları büyük önem taşımaktadır. Kent parkları her yaşta insana hizmet eden alanlardır. Kent parklarının planlaması ve tasarımı yapılırken parkı kullanacak olan tüm bireyler (yaşlı bireyler, çocuklar, engelli bireyler, bebek arabası taşıyan bireyler vb.) göz önüne alınarak standartlara uygun olarak tasarlanmalıdır. Engelli bireylerin sosyal çevreye katılımını sağlamak ve arttırmakta da parkın erişilebilirliği ve alan kullanımının kolaylığı önemli rol oynamaktadır.

Evrensel tasarım ve planlamalara yönelik mevzuatlar ve çeşitli uluslararası standartlar bulunmaktadır. Bu konuda belediyelere de büyük sorumluluklar düşmektedir. Ülkemizde yapılan tasarım ve planlamaların geneline bakıldığında bu konuda hala yeterince bilinçli olmadığımız görülmektedir. Yurt dışında yapılmış olan çalışmalara baktığımız zaman standartlara uygun her yaşta bireye hitap eden ve engelli bireylerin kolayca kullanabilecekleri tasarım ve planlamaların yapıldığı görülmektedir.

Engelli bireyler gün içinde mekânlara ulaşımında sayısız engellerle karşılaşmaktadır. Bir yerden bir yere ulaşım sağlayabilmeleri için bile çok sayıda engel bulunduğu için kentlerimizin çoğu engelli bireyler için erişilemez haldedir. Özellikle kot farklılıklarının olduğu yerlerde yapılan rampaların eğimleri çok fazladır. Engelli bireyin tek başına kullanması imkânsızken, yardımcı bireyle birlikte bile zorlayan rampalar bulunmaktadır. Bu durumda da engelli bireylerin erişilebilirliği zorlaştıkça günlük yaşam aktiviteleri azalmış ve toplumsal alanda faaliyette bulunmaları kısıtlanmış olmaktadır. Bütün bireyler eşit haklara sahip olmakla birlikte aynı derece de önem taşımaktadır.

“Vali Recep Yazıcıoğlu Parkı’nın evrensel planlama ve tasarım bağlamında değerlendirilmesi” konulu bu çalışma da ulaşılabilirlik, kullanım ve aktiviteler, peyzaj donatı elemanları ve çevreleme elemanları gözlemlenmiş olup, standartlara uygunluğu incelenmiş ve karşılaştıkları sorunlar belirlenmiş ve bu sorunları çözebilmek için öneriler sunulmuştur.

Yaya geçitleri, geçiş mesafesinin en kısa olduğu noktaya, kaldırım kenarının hareket yönüyle dik olacak şekilde yerleştirilmelidir. Yaya yolu ve araç yolunun kesiştiği noktalarda, kaldırımdaki bordür taşları kaldırılmalı ve yumuşak bir eğimle yaya yoluna bağlanmalıdır. Bu noktada ki genişlik en az 120 cm olmalı (tercihen tüm yaya geçidinin olması gereken genişliği) ve yaya yoluna inen rampaların eğimi %6 ile %12 arasında olacak şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Geçiş mesafesinin uzun, trafiğin yoğun olduğu alanlarda, bekleme ve dinlenme alanlarının düzenlenmesi yararlı olacaktır.

Engelli bireylere yönelik yapılan mekân tasarımlarında bilinçli olunmalıdır. Kişi, kurum ve kuruluşlar iş birliği sürecinde bir araya getirilmeli, sosyal, hukuksal ve teknik çözümler belli bir sistem içinde ele alınmalı, öneriler bir bütün içinde değerlendirilmelidir.

Tekerlekli sandalye kullanan bireylerin kent merkezleri de dahil olmak üzere her türlü kentsel mekânlarda gerçekleştirilen eylemlerden faydalanabilmesi için, alanı kullanacak olan bireylerin özelliklerinin konut ve çevresinde bulunan tüm mekânlara yansıtılması ve mekânların ihtiyaçlara uygun olması gerekmektedir.

Yapılan yanlış uygulamalara gerekli cezaların verilmesi ve belediyelerin de bu uygulamalardan sorumlu olması gerekmektedir. Engelli bireyler için ulaşılabilir tesisler, uygun otobüsler ve kolay anlaşılabilir güzergâh rehberleri yerel yönetimler tarafından hazırlanmalıdır.

Görme engelli bireylerin alanlara ulaşılabilirliğinin sağlanması ve alanları kullanabilmesi için kılavuz çizgiler yapılması gerekmektedir. Birçok yaya yolunda kullanılmış olan kayrak taşı gibi döşemeler engelli bireyler için uygun bulunmamaktadır. Bu döşemenin yer aldığı alanlar engelli bireyler için daha uygun bir döşeme ile değiştirilmelidir. Yaya yollarında kullanılan bordür taşlarının yükseklikleri ayarlanmalı ve fark edilebilmesi için zıt bir renkte olmalıdır.

Eğimleri yüksek ve genişlikleri dar olan rampalar, genişletilmeli ve eğimleri %8’in altına düşürülmelidir. Alanda yer alan merdivenlerin riht ve basamak ölçüleri standartlara düzeltilmeli ve basamak sayısı fazlaysa sahanlık yapılmalıdır. Merdivenlere kaymayan koruyucu şeritler çekilmelidir. Güvenliğin sağlanabilmesi için de merdivenlerin her iki tarafına da standartlara uygun tirabzanların yapılması gerekir.

Alanda yer alan otopark alanlarında engelli bireyler için gerekli işaret ve yönlendirme levhaları kullanılmalı, yeterli sayıda araç yeri ayrılmalıdır. Kentsel donatıların fark edilebilir ve ulaşılabilir olması için zıt renk ve dokular kullanılmalıdır.

Oturma alanlarında bulunan oturma birimlerine ek olarak tekerlekli sandalyenin yer alabileceği alanlar yapılmalıdır. Alanda yapılan çeşmeler ve telefon kulüpleri de engelli bireylerin kullanımına uygun yapılmalıdır. Ağaçların ve çalılarının yaya yolundaki geçişi engellemeyecek şekilde budaması yapılmalıdır.

Alanda yer alan tuvaletlerde engelli bireylerin kullanabilmesi için cinsiyet farkına göre tuvaletler yapılmalıdır. Alandaki kullanımlara uluslararası standartlara uygun uyarı, bilgilendirme, yönlendirme tabela ve levhaları yapılmalıdır. Alanda yapılan bitkilendirmelerin çevresi sınırlandırılmalıdır. Sert zeminlere dikilen ağaçların etrafı engelli bireylere sıkıntı olmaması için yaya yolu ile aynı kotta doldurulmalıdır.

Alanların kıyılarında yüksek kot farkı olan yerler varsa korkuluklar yerleştirilmeli ve görme engelli bireyler için uyarıcı cihazlar yapılmalıdır. Toplu taşıma duraklarına alan girişlerine uzak yapılmışsa daha yakına taşınmalıdır. Alandaki kullanımlar tüm bireylerin gereksinimlerini giderecek şekilde tasarlanmalı ve ortak kullanılabilir fiziksel alanlar oluşturulmalıdır.

Toplumda yaşayan tüm bireylerin hayata eşit katılımı ve ortamlara ayak uydurabilmesi için, her türlü bireyin kullanımına, standartlara uygun kullanım alanları oluşturulması gerekir. Bu yüzden engelsiz alanlar yapılmalıdır.

Engelli bireylerin alanları kullanabilmeleri ve çevreye uyum sağlayabilmeleri için görev yapacak olan meslek disiplinleri olan; kent planlamacıları, mimarlar, peyzaj mimarları, endüstriyel tasarımcılar, iç mimarlar, çevre mühendisleri, makine mühendisleri, elektrik mühendisleri, inşaat mühendisleri ve bu mesleklerin odaları, ilgili bakanlıklar, yerel yönetimler, kamu ve özel sektörlerin yapacağı planlama ve tasarım da birlikte çalışması ve iş birliğinde olması sağlanmalıdır. Yapılacak olan çalışmalara sivil toplum örgütlerinin, vakıfların, gönüllü kuruluşların ve derneklerinde katkısı olmalıdır.

Teşekkür ve Bilgi Notu

Bu makale, Süleyman Demirel Üniversitesi F.B.E. Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı'nda tamamlanan Yüksek Lisans tezinden üretilmiştir.

Makalede, ulusal ve uluslararası araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur. Çalışmada Etik Kurul izni gerekmemiştir.

Kaynaklar

- Akduman, D. G. (2012). *Van Kenti Parklarının Peyzaj Mimarlığı Açısından Değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Bahçe Bitkileri Anabilim Dalı, Van.
- Anonymous. (2013). Question: Why are parks important to the community? Erişim Adres (14.08.2019): <http://www.villageofhoward.com/cm/pdfs/ParksImportant.pdf>
- Aydemir, S. E. (2004). *Kentsel Açık ve Yeşil Alanlar: Rekreasyon, Kentsel Alanların Planlanması ve Tasarımı*. Ş. Aydemir ve diğerleri (Eds.). *Kentsel Alanların Planlanması ve Tasarımı*. s.285-337. Akademi Kitabevi, Trabzon.
- Bekiroğlu, M. S. (2002). *Peyzaj düzenlemelerinde özürhükümlerinin kullanımları ile ilgili sorunların saptanması*. (Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Chiesura, A. (2004). The role of urban parks for the sustainable city. *Landscape and Urban Planning*, 68, 129-138.
- Dil, M. (2004). *İstanbul'un Yeşil Alan Sisteminin, Planlama Kriterleri Açısından İrdelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Erdönmez, E. (2005). *Açık Kamusal Kent Mekanlarının Toplumsal İlişkileri Yapılandırmadaki Rolü, Büyükdere-Levent-Maslak Aksı*. (Doktora Tezi). İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

- Erdönmez, E. ve Akı, A. (2005). Açık Kamusal Kent Mekanlarının Toplum İlişkilerindeki Etkileri. *Yıldız Teknik Üniversitesi e- Dergisi*, 1(1),67-87.
- Karataş, K. (1998). Özürlüler Kentlerde Özgürce Yaşamak İstiyorlar. *Ufkun Ötesi Aylık Dergi*, 2(4),10-13.
- Lynch, K. (1981). *A Theory Of Good City*. Massachusetts Institute of Technology, USA.
- Milletlerarası Sözleşme. (2009, 14, 7). *Resmi Gazete* (Sayı: 27288) (Karar Sayı: 2009/15137). Erişim Adresi (11.05.2016): <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/07/20090714-1.htm>
- Norberg-Schulz, C. (1971). *Existence Space and Architecture*. London, Studio Vista.
- Oğuz, D. (1998). *Kent Parkı Kavramı Yönünden Ankara Kent Parklarının Kullanım Olgusu Üzerine Bir Araştırma*. (Basılmamış Doktora Tezi) Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Ankara.
- Öztan, Y. (1991). Ankara kentinin 2000“li yıllar için açık ve yeşil alan sistemi olanakları. *Peyzaj Mimarlığı Dergisi*, 2, 32-36, Peyzaj Mimarlığı Derneği Yayınları, Ankara.
- Shonfield, K. (1998). At Home with Strangers: Public Space and the New Urbanity, Working Paper 8: The Richness of Cities, London: Comedia and Demos.
- Thiberg, S. (1996). Engelsiz İnsan yerleşmelerine doğru E. Komut Der. Diğerlerinin Konut sorunları, *TMMOB Mimarlar Odası*, 293-297, Ankara.
- Wolfgang, F. E. (2001). *Toward Universal Desing Ealuation*. Universal Desing Handbook. Mcgraw-Hill. New York.
- Zaloglu, A. (2006). *Ankara Kent Parklarında Suyun Gösteri Elemanı Olarak İrdelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi), A.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Ankara.